

KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ ALKOTÁSAINAK FOGADTATÁSA OROSZORSZÁGBAN

– A Nobel-díj előtt és után –

OKSANA IAKIMENKO

ELTE BTK Fordító és Tolmácsképző Tanszék

Higher School of Economics (St. Petersburg)

oktató, független kutató

E-mail: oxana.yakimenko@gmail.com

ORCID 0000 0002 6012 959X

The Reception of László Krasznahorkai's Works in Russia

– Before and after the Nobel Prize –

The article examines the reception of László Krasznahorkai's work in Russia from the late 2000s to the mid-2020s, focusing on the asymmetry between cinematic and literary modes of reception. For a long time, Russian engagement with Krasznahorkai was mediated primarily through Béla Tarr's film adaptations, especially *Sátántangó*, which shaped a perception of the author as a visual and atmospheric phenomenon rather than a stylistically complex prose writer. The situation began to change with the appearance of systematic Russian translations of his works and the emergence of critical responses attentive to syntax, narrative structure, and philosophical ambition. The article analyzes reviews, essays, and critical debates in Russian literary journals, cultural media, and online platforms, demonstrating how Krasznahorkai's prose was increasingly interpreted as an autonomous literary project rooted in European modernism and post-Kafkaesque metaphysics. Special attention is paid to the politicization of his reception after international recognition, including ideologically charged reactions in mass media and blogs, where literary analysis is often replaced by accusatory rhetoric. The study argues that Russian reception of Krasznahorkai reveals broader tensions between aesthetic evaluation and ideological discourse in contemporary literary criticism, highlighting the fragility of autonomous literary judgment under conditions of political polarization.

Keywords: Russian reception, contemporary Hungarian literature, László Krasznahorkai, Russian literature, Nobel Prize in Literature

Literatura 52 (2026) 1

DOI: 10.57227/Liter.2026.1.13

■ Bevezetésként érdemes megjegyezni, hogy egy magyar szerző recepciója orosz nyelvterületen (ahogy bármely más befogadó nyelvterületen is) mindig több tényező függvényében alakul. Krasznahorkai László esetében az a folyamat, amelynek során a szövegei a műfordítási kánon részévé váltak, három szakaszra, azokon belül pedig egyidejűleg több diszkurzív térre osztható. Utóbbiak mindegyike adott kulturális szféra sajátja. Ilyen szféra a recepció kiindulópontjaként szolgáló filmek világa, amelyekben az író közreműködőként, társszerzőként volt jelen, a szövegei mintegy a műalkotás magját, alapját képezték. Ugyanakkor ilyen diszkurzív térnek bizonyulnak a műveket értelmező ideológiai irányzatok is, amelyek nem feltétlenül és nem csupán a politikum világából közelítik meg ezeket a műalkotásokat. Különböző ideologikus értelmezési kísérletek érkeznek az irodalomkritika világából is, éppen a kritika értékítéletre törekvő természetével összefüggésben.

Kertész Imre életművével ellentétben, akinek munkássága Oroszországban csak 2002-ben, a Nobel-díj után vált ismertté,¹ Krasznahorkai egy novellája már 2007-ben napvilágot látott az *Inosztrannaja lityeratura* című folyóirat lapjain. A *Sötétlő erdők* című elbeszéléshez (*Az urgai fogoly*, 1992)² fűzött előszavában Jurij Guszev így fogalmazott:

Krasznahorkai [...] távol áll attól a felfogástól, hogy az irodalom az élet tanítója lenne, de nem tekinti azt pusztán játéknak sem. Prózája a valóság felé fordul, mégis teljes egészében áthatja egyfajta csodálkozás a valóság, az élet jelensége iránt [...]. Krasznahorkainál nem a lét leple alá való behatolás kísérletei állnak az első helyen – hiszen ezek eleve hiábavalóknak tekintendők –, hanem maga a lét mint titok iránti viszony, az a mámorító / részegítő tudat, hogy az ember homályosan, mégis valóságosan részesül – részvétel, amelyet a költészet, a szó, a szó mágia ad.

Ez az elbeszélést bevezető néhány mondat tekinthető a Krasznahorkai-próza egyik első orosz nyelvű értelmezésének.

Bár három évvel később a belorusz *Nyeman* folyóiratban újabb Krasznahorkai-novella jelent meg orosz nyelven, *Fenn az Akropoliszon* Tatyjana Voronkina fordításában,³ e publikációk iránti érdeklődés, beleértve a kritikáét is, csupán 2015 után következett be, amikor a szerző megkapta a Booker-díjat.

* Köszönjük Kalavszky Zsófia segítségét a szerkesztésben – A szerk.

¹ Előtte csak *Az angol lobogó* című, három novellát tartalmazó gyűjtemény jelent meg orosz nyelven. Имре КЕРТЕС, *Английский флаг*, ford. Юрия ГУСЕВА (Москва: Текст, 2001).

² Ласло КРАСНАХОРКАИ, „В тёмном лесу”, ford. Юрия ГУСЕВА, *Иностранная литература* 12. sz. (2007): 12–29.

³ Ласло КРАСНАХОРКАИ, „На вершине Акрополя”, ford. Татьяны ВОРОНКИНОЙ, *Nyeman*, 3. sz. (2010): 137–145.

A filmekén keresztül az irodalomhoz

Miközben a fent említett Krasznahorkai-kiadványok szélesebb körben nem keltettek visszhangot, Tarr Béla *A torinói ló* című filmjének köszönhetően elindul egy meglehetősen szűk körű érdeklődés a szövegei iránt. Az író nevét, akinek rövid novellája kiindulópontként szolgált a filmben elmesélt történethez, szinte minden fontosabb filmkritikai kiadványban megjelent recenzióban megemlégtették valamilyen formában.⁴ A sajtóban a filmmel kapcsolatban gyakran emlegetett Krasznahorkai név miatt jelent meg a *Legkésőbb Torinóban* című esszé is.⁵ A filmről szóló beszélgetéssel kezdődik Krasznahorkai egyetlen folyóirat-interjúja is, amelyben elhangzik a magyar írótól ma Oroszországban a leggyakrabban idézett mondat: „Ha van nyelv, amelyre érdemes lefordítani a műveimet, akkor az az orosz. Ha nem lenne orosz irodalom, soha nem kezdtem volna el írni.”⁶ Az interjúval együtt jelent meg *A gyilkos születik* című novella is, amelyet a szerző maga javasolt orosz kiadásra a *Seiobo járt odalent* című könyve részleteként. Az, hogy Krasznahorkai a rá legnagyobb hatást gyakorolt írók között – Kafka mellett – Dosztojevszkij és Tolsztoj nevét említette, valamint hogy orosz fordításra kiválasztott novellájában megjelenik Andrej Rubljov Szentháromság-ikonjának másolata, meghatározó szerepet játszik abban, hogy műveit az interjút és a novellafordítás megjelenését követően a műfordításkanon természetes részeként fogadja be az orosz közönség.

Az előbbi jelenségekkel egyidőben az angol nyelven tájékozódó értelmiség tagjai között, illetve írói és kritikus körökben kialakult egyfajta kultusz, amely a „furcsa magyar író” övezi. Erre utal a híres irodalomkritikus és író, Dmitrij Bavliskij interjújának részlete, amelyet az észt–orosz íróval, Andrej Ivanovval készített.⁷ Ivanov Krasznahorkait „zseniális írónak” nevezi, és a *Sátántangó* angol fordítását kísérő olvasmányélményéről vallott beszámolójában elragadtatással beszél arról, hogy „a szerző a saját kis magyar vidékét az univerzum és a világirodalom központjává tud-

⁴ Vö. például Anton Dolin lelkesült szövegét (Антон Долин, „История (не о) лошади. »Туринская лошадь«, режиссер Бела Тарр”, *Искусство кино*, 3. sz. (2011), amelyben említésre kerül Tarr és Krasznahorkai műveinek kapcsolata Dosztojevszkijel. Meg kell említeni továbbá Borisz Nyelepo kritikusabb hangvételű cikkét is (Борис НЕЛЕПО, „Табуретка и колокол. Как я разлюбил кино Бела Тарра”, *Сеанс*, 4. sz. [2012], <https://seance.ru/articles/taburetka-i-kolokol/>). A kritikus nyomon követi Krasznahorkai hatását Tarr alkotói módszerére, ami szerinte Tarrnál a példázatos filmművészet felé forduláshoz vezetett.

⁵ Ласло КРАСНАХОРКАИ, „Самое позднее – в Турине”, ford. Оксаны ЯКИМЕНКО, *Сеанс* 45, 46. sz. (2012), <https://seance.ru/articles/horse/>.

⁶ Ласло КРАСНАХОРКАИ, „Если и есть язык, на который стоит меня переводить, так это русский»; Рождение убийцы. Рассказ”. ford., тап. Оксаны ЯКИМЕНКО, *Иностранная литература*, 5. sz. (2023): 77–115, <https://magazines.gorky.media/inostran/2013/5/esli-i-est-yazyk-na-kotoryj-stoit-menya-perevodit-tak-eto-russkij-rozhdenie-ubijczy-rasskaz.html>.

⁷ Andrej IVANOV, *Из интервью Андрея Иванова*, hozzáférés: 2026.04.25, <https://sibkron.livejournal.com/319641.html>.

ta tenni”, majd kiemeli a szöveg egyediségét is: „mint a víz, úgy folyik, patakok kanyarognak benne, összefutnak, majd szétválnak”. Jellemző azonban, hogy 2014-ben Bavlilskij Krasznahorkai nevének említésére még mindig így reagált: „Tarr Béla filmjeinek társszerzőjeként ismerem.” 2015-ben Andrej Ivanov esszéjét ír Krasznahorkairól, amelyben a *Sátántangó* szövegéből származó idézeteket – ekkor még az orosz fordítás nem jelent meg – angolul közli. Krasznahorkai művészetét az „apokaliptikus egzisztencializmus” mintaképeként jellemzi, az írónak, a „magyar apokalipszis mesterének” módszerét pedig úgy elemzi, mint amely a lehető legmélyebb betekintést engedi az események szerkezetébe, ezt a szöveg fokozatos bonyolítása kíséri, egészen addig „amíg a megírtakhoz már nincs mit hozzátenni”. Sok kritikushoz hasonlóan Ivanov is kiemeli Krasznahorkainak Kafkával, Beckett-tel és Dosztojevszkijjal való rokonságát, ugyanakkor a magyar szerzőt egy olyan szélesebb európai regénykontextusban is elhelyezi, amelynek ívét Petronius *Satyricon*jától Salman Rushdie *Sátáni versek* című regényéig húzza meg, majd kifejezi azt a vágyát is, hogy olvashassa a magyar író regényeit orosz fordításban, mégpedig azért, „hogy meg tudja ragadni valahol a fordítások között felvillanó zene visszhangját”.⁸

Példaként emelhetünk ki egy másik művelt olvasót, a krasznajarszki bloggert, Szergej Alekszandrovicsot (ő a sibkron álnév alatt blogol a *livejournal* nevű platformon), aki 2013-tól ír rendszeresen Krasznahorkairól úgy, hogy angol nyelvű fordításokból idézi a magyar szerzőt.⁹

A nemzetközi díjak varázsa és a nagy regény mágiája

2015-ben Krasznahorkai elnyerte a Booker-díjat, ami a fordítók aktív munkájának köszönhetően is elősegítette a *Sátántangó* orosz nyelvű kiadását.¹⁰ A közönség azonban először nem a hivatalos változatot, hanem Maxim Leonov kalózfordítását ismerhette meg.¹¹ A kalózfordítások megjelenése az író elismerésének jele volt, ugyanakkor a nem professzionális fordító számára Krasznahorkai szövegeinek strukturális és jelentésbeli bonyolultsága túl nagy falatnak bizonyult. Ennek eredményeként a szerzőről szóló számos cikkben, kommentárban és bejegyzésben fogalmazzák meg az

⁸ Андрей ИВАНОВ, „Ласло Крснахоркаи: мастер апокалипсиса. Эссе”, *Новые облака*, 1–2. sz. (2015): 71–72, <https://www.oblaka.ee/journal-new-clouds/1-2-2015/андрей-иванов-ласло-краснахоркаи-мас/>.

⁹ SIBKRON, „Из интервью Андрея Иванова...”, *livejournal*, 2014. ápr. 11., <https://sibkron.livejournal.com/319641.html>.

¹⁰ Ласло КРАСНАХОРКАИ, *Сатанинское танго*. ford. Вячеслава СЕРЕДЫ (Москва: Corpus, 2018), 352.

¹¹ A cikk szerzője 2015-ben személyesen tárgyalt a kalózzal adminisztrátorával és az (akkori) jogtulajdonosokkal a Krasznahorkai-könyvek fordításainak kiadásáról, amelynek eredményeként a fordítást eltávolították a platformról, majd később újra feltöltötték különböző más nyílt hozzáféréstű platformokra, természetesen anélkül, hogy a jogokat megvásárolták volna.

olvasók hiányérzetüket, panaszkodnak a fordítások hiányosságaira, továbbá sürgetik a hivatalos kiadás(ok) megjelenését.

Krasznahorkai nemzetközi Booker-díja alkalmat adott a kulturális hierarchiáról szóló beszélgetésre is, mégpedig A. A. Lefevere elmélete alapján, amely a fordítások szempontjából láttatja a nemzeti kultúrák közti hierarchikus viszonyokat. Jelena Koljagyina író nő megfigyelése szerint „a magyar írónak odaítélt díjra való reakciók azt mutatják, hogy bizonyos arroganciával viszonyulunk az általunk nem ismert írókhoz és irodalmakhoz”.¹² Számos kritikus a díj átadását a politikai és ennek következtében a kulturális konjunktúra kontextusában vitatta meg. Konsztantyin Milcsin 2015-ben Krasznahorkairól szóló számos publikációjában azt hangsúlyozta, hogy a díj odaítélése „a brit értelmiséget magával ragadó magyarmánia” eredménye, amelynek célja „nem annyira egy konkrét író jutalmazása, mint inkább a kiadói és olvasói közönség figyelmének felkeltése egy konkrét irodalom iránt”.¹³ Hasonlóan vélekednek Krasznahorkairól más szerzők is. Vagyis olyan körülmények, mint a szövegeinek orosz nyelven való elérhetetlensége, továbbá a más nyelvekre készült fordítások elégtelen ismerete, korlátozza a befogadóközösségben a szövegek elemzésének lehetőségeit, a szerző recepcióját pedig általános jellegű érvelésekre redukálja. Ide sorolhatók például azok a megjegyzések, amelyek a nyugati értelmiség körében kultikusként kezelt Krasznahorkai-jelenséget emlegetik az „európai periféria irodalmának másodlagosságáról” szóló előítélet elleni küzdelem kontextusában. Ezt láthatjuk például Kirill Kobrin írásában.¹⁴ Összefoglalóan: a 2018-as *Sátántangó* megjelenéséig Krasznahorkai műveit csak töredékesen publikálták oroszul,¹⁵ és ezek a publikációk nem váltottak ki különösebb reakciót az olvasókból.

A *Sátántangó* fordításának 2018-as megjelenése lehetőséget adott arra, hogy Krasznahorkai szövegeiről tárgyilagosabban beszéljünk. 2018–2020-ban a fogadtatása lelkesnek mondható, de főként egy szűk értelmiségi és kritikus körben. A regény befogadását ebben az időszakban jellemző értékelésként olvashatjuk Szergej Sziryin kritikus szövegét: „A *Sátántangó* egy nagyon kísérletező mű, amely türelmet igényel olvasójától. Hogy hol játszódik a cselekménye, nem lehet tudni, de azt sem, hogy kik a szereplők, ráadásul a könyv fő üzenete sem túl optimista, lényegében arra

¹² Александра ЖАРКОВА-ДЖОРДЖЕВИЧ, *Кому бы ни дали Букера, всегда раздаются голоса, что дали не тому Назван лауреат Международной Букеровской премии*, Radio „Ъ FM”, 2015. máj. 20., <https://www.kommersant.ru/doc/2730304>.

¹³ Lásd például a *Magyarmánia fogságába esett Booker* című írását. Константин Мильчин, „»Букер« в плену у венгромагии», *Стиль*, 2015. márc. 20., <https://style.rbc.ru/impressions/571638df9a79472acd34e53>.

¹⁴ „Послание написанное мне. Опрос критиков”, *Прочтение*, 2018. aug. 29., <https://prochtenie.org/geo/29510>.

¹⁵ A már említett fordításokon kívül ezek a publikációk jelentek meg az *Inosztannaja lityeratura* folyóiratban: Ласло КРАСНАХОРКАИ, „Кто-то стучит в мою дверь”, ford. Оксаны ЯКИМЕНКО, *Иностранная литература* 12. sz. (2015): 176–182. Ласло КРАСНАХОРКАИ, „Мир идет: Фрагменты книги”, ford. Вячеслава СЕРЕДЫ, *Иностранная литература*, 5. sz. (2017): 188–252.

vezethető vissza, hogy a romlás és a bomlás végül mindent legyőz. Ennek ellenére Krasznahorkai szövege a szó igazi ünnepe. Ez a könyv az orosz olvasónak számos szerzőt idézhet fel, Gogoltól Platonovig.¹⁶ Érdeemes megjegyezni, hogy az orosz kritikusok kezdetben törekedtek arra, hogy Krasznahorkai művészetét az orosz és a világirodalom kontextusába helyezzék. A magyar író neve mellett leggyakrabban Gogolt említették – kiemelve a groteszk és a bomlás leírását, hasonlóan ahhoz, amit a *Holt lelkekben* és *A köpönyegben* láthatunk. Említik még Dosztoevszkijt (a magyar író „keményebb, mint orosz prototípusa”, írják),¹⁷ és ritkábban, de előfordul Mihail Bulgakov is (a gogoli prózahagyományok folytatása okán, valamint prózájának mágikus realista és satirikus elemei miatt). Véleményünk szerint az Andrej Platonov-életmű felőli olvasat produktív kontextust jelenthetne Krasznahorkai műveinek elemzéséhez, de ilyen jellegű, összevető elemzés ezidáig nem született.

Nemcsak kritikák és recenziók jelentek meg, hanem irodalomtudományi esszék is. Példaként említhetjük Olga Szerebrjanaja szövegét (aki később Krasznahorkai fordítója is lett, jelenleg a *Báró Wenckheim hazatér* című regény fordításán dolgozik), a *Nyolc lépés a sátántangóbant* (2017)¹⁸ – amelyben a regényt „az ideális regény megközelítésének kísérleteként” értelmezi, rámutat Krasznahorkai szövegeinek többféle értelmezési lehetőségére, és tágítja az orosz nyelvű szerzők által korábban javasolt értelmezési kereteket. Javasolja, hogy a magyar szerző műveit ne „komor apokaliptikus esztétikának” és ne Tarr Béla filmjeinek kiegészítő elemeként, hanem önálló, átgondolt irodalmi-filozófiai projektként értelmezzék. Szerebrjanaja – ellentétben Krasznahorkai számos későbbi kritikával – ragaszkodik ahhoz, hogy nem szabad az író szövegeit kizárólag a posztoszocialista Kelet-Európa társadalmi kritikájára redukálni. A kritikus elemzésében fontosnak tűnnek a sajátos utasítások is, amelyeket a magyar szerző olvasóinak ad arra vonatkozólag, hogy könyveit lassan olvassák, ne várjanak cselekményt, koncentráljanak a szintaxisra és a ritmusra, valamint legyenek készek a frusztrációra és a befejezetlenségre, vagyis egyfajta „intellektuális próbatételre”. Krasznahorkait a nyelv, a történelem és az emberi megértés határának írójaként értelmezi, és nem a hanyatlás krónikásaként vagy a sötétség esztétizálójaként.

Azok közül, akik 2018-at követően következetesen és részletesen írtak Krasznahorkairól, meg kell említeni Olga Balla kritikust is, akinek a szerző munkásságáról szóló értékelését a magyar olvasók a *Jelenkorban* megjelent szövegből ismerhetik

¹⁶ Сергей СИРОТИН, „Рисунки разложения. Ласло Краснахоркаи. Сатанинское танго”, *noblit.ru*, 2017. dec. 4., <https://noblit.ru/node/3522>.

¹⁷ Ольга БАЛЛА, „Достоевский бы на это не отваялся”, *Новая Газета*, 2025. okt. 13., <https://novayagazeta.ru/articles/2025/10/13/dostoevskii-by-na-eto-ne-otvazhilsia>.

¹⁸ Ольга СЕРЕБРЯНАЯ, „Восемь шагов сатанинского танго”, *Радио Свобода*, 2017. dec. 17., <https://www.svoboda.org/a/28910957.html>. Lásd még a szerző korábbi szövegeit, amelyekben Krasznahorkai is szerepel: Ольга СЕРЕБРЯНАЯ, „Почему имеет смысл кое-что знать о венгерской литературе. Ольга Серебряная о книге «История венгерской литературы в портретах»”, *Colta.ru*, 2016. máj. 31., <https://www.colta.ru/articles/literature/11253-pochemu-imeet-smysl-koe-chto-znat-o-vengerskoy-literature>.

(2024 [2018]).¹⁹ Balla szerint Krasznahorkai szövegei „nemcsak élők, hanem gyönyörűek is”, nyelvének bonyolult felépítése „erős érv a létezés mellett”. A sort természetesen Vjacseszlav Szeredával kell folytatnunk, a *Sátántangó* és *Az ellenállás melankóliája* fordítójával, lásd például esszéjét a *Prochtenie* magazin 2018-as számában. Szereda az orosz recepciót korlátozottnak, későinek és paradoxnak írja le. Mindezt azzal magyarázza, hogy az író iránti érdeklődés már azelőtt megjelent, hogy kulcsfontosságú szövegei oroszul olvashatók lettek volna. A *Sátántangó* fordítója szerint az áttörés egyrészt annak a „kiadói bizalmatlanságnak és tehetetlenségnek” a leküzdése révén vált lehetővé, amely az „európai peremvidékek” irodalmával szemben tapasztalható, másrészt a Corpus Kiadó szerkesztőségének, hiszen kitartó lelkesedésüknek köszönhetően láthatott napvilágot a *Sátántangó* orosz nyelven. Krasznahorkai prózáját a „tapinthatóság, képszerűség és zeneiség” jellemzi.²⁰

A regény bonyolultsága elriasztotta a szélesebb közönséget. A legnagyobb irodalmi portálokon és könyvértékesítő weboldalakon olvasható olvasói vélemények erősen megosztottak: a „mocsárként elnyelő próza” típusú megjegyzésektől kezdve a szerző zsenialitásáért lelkesedő kommenteken át a Krasznahorkai-próza fárasztó jellegére panaszkodó véleményekig sokféle reflexiót találunk, olyanokat is, amelyek valamiféle összeesküvést sejtettek a díjazott személyének kiválasztásában. Összességében a könyv megerősítette Krasznahorkai niche státuszát Oroszországban, a „nehezen érthető” európai vizionáriusát, akinek hírneve messze meghaladja szövegei hozzáférhetőségét.²¹ A befogadás eme kettősségét, vagyis amikor egy könyv jelentősként pozicionálódik, ugyanakkor befogadhatósága jelentős erőfeszítést igényel, jól illusztrálja egy „laikus olvasó” véleménye, amely 2017-ben a LiveLib portálra került fel: „Bizonyos könyvek utolsó oldalának elolvasása után vissza kell térni gondolatban a könyv elejére [...], hogy megértsük és teljes mértékben értékeljük a történetet. Ez a könyv is ezt kívánja olvasójától, de nem megy. Mintha követelné, hogy térjünk vissza az elejére, de a hangulata annyira komor, nyomasztó és romlott, hogy megrémültem, becsuktam és megpróbáltam elfelejteni.”²²

¹⁹ Olga BALLA, „A pokol részletes fiziológiája”, ford. SOPRONI András, *Jelenkor* 67, 1. sz. (2024): 15–18.

²⁰ Оксана ЯКИМЕНКО, „География: Венгрия, Прочтение”, *Литературно-критический журнал*, hozzáférés: 2026.03.23, http://prochtenie_geography_hungary.tilda.ws/.

²¹ Vö. például: „Отзывы о книге Сатанинское танго”, *livelib.ru*, 2026. márc. 23., <https://www.livelib.ru/book/1002566927/reviews-sataninskoe-tango-laslo-krasnahorkai>, vagy „Ласло Краснахоркай”, *Лабиринт*, hozzáférés: 2026.04.02, <https://www.labirint.ru/books/616783/>.

²² 2025-ben az online piacterek a könyvpiac legnagyobb értékesítési csatornájává váltak (a könyvek eladási száma olyan platformokon, mint OZON és Wildberries, milliókban mérhető), ahol a vásárlók elég aktívan fejtik ki véleményüket a különböző termékekről, azonban a könyvekről gyakorlatilag vagy nem írnak véleményt, vagy csak csillagozzák őket. Vö. pl. hozzászólások *Az ellenállás melankóliájához*, hozzáférés: 2026.03.23, <https://www.ozon.ru/product/melanholiya-soprotivleniya-krasnahorkai-laslo-3164663259/?at=46tR5YMpyi40yLwjfg3o36RsXXw5P1TYmYq4vF4GPkBK&sh=vsPNA6h7mw>. A leghosszabb vélemény öt rövid mondatból áll.

Az ellenállás melankóliáját (orosz nyelvű kiadása: 2019)²³ az író rajongói kiemelkedő disztópiaként és az „apokalipszis komédiájaként” fogadták. A kritikusok a virtuóz stilisztikai megoldásokat és a filozófiai mélységet dicsérték. A széles közönség azonban, amelyet ekkor már nem izgatott a disztópikus irodalom, a regényt még fárasztóbbnak és bonyolultabbnak találta, mint a *Sátántangót*. Az ellenállásról írt kritikai szövegek száma lényegesen alacsonyabb a *Sátántangó*énál. (Meg kell említenünk Szerebrjanaja esszéjét, amelyben a kritikus széles filozófiai kontextusban mutatja be a regényt, továbbá kiemeli, hogy megjelenésének időpontja ideálisan esett egybe a Covid-karantén valóságával.)²⁴ Mindazonáltal a recepció szempontjából fontos, hogy egyre gyakrabban említik Krasznahorkai nevét, és utalnak alkotói módszerére, valamint prózájának sajátosságaira. Kijelenthető, hogy 2018–2025 között (vagyis a Nobel-díj átadásáig) a magyar író szövegei bekerültek az orosz irodalom diszkurzív terébe, életébe, hivatkozási ponttá váltak. Számos példát lehet hozni. Charles Ferdinand Ramuz trilógiájának fordításáról szóló recenziójában a *Gorky.media* portálon Anatolij Rjasov kritikus 2018-ban például így ír: „Ramuz stílusa valóban lenyűgöző, a klasszikus történetmesélésbe itt furcsa, szakadozott szintaxis szövődik bele. Ugyanez a sötétség veszi körül Krasznahorkai László hőseit is.”²⁵

Egy kis szünet után, közvetlenül a Krasznahorkai László iránti érdeklődés harmadik csúcspontja előtt, a Polandria Kiadó megjelentette a *Mindig Homérosznak* című kötetet.²⁶ A regény orosz fordításának kritikái fogadtatása főként a szöveg műfaji és stilisztikai sajátosságaira korlátozódik. Andrej Mjagkov kritikus a *God literatury* (‘Az irodalom éve’) folyóiratban a könyvet „hosszú filozófiai thrillerként” jellemzi, amely szomnambulikus, dezorientáló stílusú, továbbá szörnyen hosszú mondatokkal és ontológiai mélységgel rendelkezik.²⁷ Különös érdeklődést keltett a könyv szokatlan formátuma, a benne lévő illusztrációkkal és kísértőzenéssel. A regény fordítója, Jurij Guszev részletesen jellemzi Krasznahorkai műveinek hőseit: „Általában olyan emberek, akik valami furcsa ötlet megszállottjai, vagy üldözési mániában szenvednek [...], akik valahova rohannak, valamit keresnek, de nem találják azt meg – és véletlenül és értelmetlenül meghalnak, vagy feloldódnak az arctalanságban és a névtelenségben.”²⁸

²³ Ласло КРАСНАХОРКАИ, *Меланхолия сопротивления*, ford. Вячеслава СЕРЕДЫ (Москва: Corpus, 2020).

²⁴ Ольга СЕРЕБРЯНАЯ, „Мадьярская меланхолия. Чучело кита на городской площади”, *Радио Свобода*, 2020. máj. 18., <https://www.svoboda.org/a/ellenallas-melankoliaja/30612360.html>.

²⁵ Анатолий РЯСОВ, „Завораживающий сумрак: Анатолий Рясков о романной трилогии Шарля Фердинана Рамю”, *Gorky*, 2018. aug. 6, <https://gorky.media/reviews/zavorazhivayushhiy-sumrak>.

²⁶ Ласло КРАСНАХОРКАИ, *Гомер навсегда*, ford. Юрия ГУСЕВА (Санкт-Петербург: Polyandria NoAge, 2025), 96.

²⁷ Андрей МЯГКОВ, „»Гомер навсегда« Ласло Каснахоркаи”, *Год литературы*, 2024. nov. 14., https://godliteratury.ru/articles/2024/11/14/gomer-navsegda-laslo-krasnahorkai?utm_source=chatgpt.com.

²⁸ Юрий ГУСЕВ, „Переводчик Каснахоркаи: »Герой его произведений – человек, который чего-то ищет, но не находит«”, *Год литературы*, 2025. okt. 15., <https://godliteratury.ru/articles>

Oroszországban egy író recepciója nem korlátozódik kizárólag a hírportálok és a szaklapok szerzőinek véleményére. A mai Oroszországban az irodalomról szóló információk fő forrásai elsősorban a podcastok és az internetes csatornák, különösen a Telegram-csatornák. Közönségük nagysága gyakran meghaladja a konzervatívabb médiumok befogadóinak a számát. A hagyományos irodalomkritika a nyomtatott vagy online médiában jelenik meg, itt kapnak publicitást a szokásos könyvismertetőik és az újdonságokat szemlélő, rövidebb terjedelmű véleménycikkek. Ez a mediális tér az idősebb generációk képviselőit vonzza. Az új generációk olvasói inkább alternatív információforrásokhoz fordulnak: a kulturális témájú podcastok szerzői többnyire hivatásos filológusok, könyvesbolt-tulajdonosok és bölcsészhallgatók. E mediális térben a kritikai elemzés és a könyvvel kapcsolatos közvetlen személyes reakció kombinációja „hozza össze” a laikus és a szakmabeli olvasót, továbbá lehetőséget ad arra, hogy a laikusok reagáljanak a podcast szerzőjének véleményére, egyetértsenek vagy vitatkozzanak vele. Így például 2019-ben a Moszkvai Állami Egyetem filológusainak csapata által létrehozott podcast a 2018-ban megjelent *Sáttántangó* fordításának nyomán egy rövid elemzést adott ki a regényről, amelyben a mű egy olyan narratívaként jelent meg, mint amely „az illúziók, a szimulákrumok és a hamis messiási várakozások leleplezését kínálja egy romló társadalomban”. A legnagyobb podcastok és Telegram-csatornák azonban, csakúgy, mint a hagyományos média, nem fordítottak Krasznahorkai műveire akkora figyelmet, mint amilyet az író 2025 októberében, a Nobel-díj átadását követően kapott.

Nobel-díj – az irodalomtól a politikáig

Az irodalmi Nobel-díj hirtelen reflektorfénybe állította a korábban főként az intellektuális irodalom fogyasztói számára fontos írókat, továbbá magára vonta a politikai média széles spektrumának figyelmét. A irodalomnak szentelt, ismert online források és a komoly kiadványok (*Forbes*, *Vedomosztyi* stb.) hasábjaira főként olyan szerzők írtak a díj odaítélése kapcsán, akik valamilyen módon ismerték Krasznahorkait, olvasták szövegeit (néhány esetben már írtak is róla korábban), továbbá rendelkeznek olyan szakmai készségekkel, mint utánanézni az íróval kapcsolatos anyagoknak, kiszűrni a megbízható forrásokat, konzultálni a szakértőivel (jelen esetben fordítókkal) és a magyar irodalmat kutató irodalomtörténészekkel. A magyar íróra azonban a díj odaítélését követően a napi-, sőt a bulvárlapok is felfigyeltek. A közvetlenül a díj hírére adott, első reakciók – ekkor már oroszul is álltak rendelkezésre művei – még a propagandasajtóban is meglehetősen semlegesek volt, később azonban ez a helyzet megváltozott. A Krasznahorkairól szóló cikkek hangvétele egyre élesebbé vált, a cikkek szerzői örült propagandába csúsztak át, szinte goebbelsi retorikával hamisították meg a tényeket.

/2025/10/15/perevodchik-krasnahorkai-geroj-ego-proizvedenij-chelovek-kotoryj-chego-to-ishchet-no-ne-nahodit.

A recepciónak ebben a szakaszában a szerző munkásságát megítélő, éles polarizációról beszélhetünk. Egyrészt a komoly kiadványok Krasznahorkairól még lelkesebben írnak, mint a díj átadása előtt. Jellemző a *ForbesLife* magazinban megjelent cikk, amelyben Natalja Lomyikina Krasznahorkait „nagy epikus írónak”, „az apokalipszis mesterének” nevezi, kiemeli prózájának prófétai jellegét, nyelvét „nyúlós-nak, hibátlanul gyönyörűnek, szinte matematikailag pontosnak” írja le, amely „a tengeri dagály hipnotikus erejével” rendelkezik.²⁹ Ehhez csatlakozik a *Mindig Homérosznak* kiadója, Darina Jakunyina is: „Bárki, aki Krasznahorkait olvassa, tisztában van azzal, hogy egy hihetetlenül eredeti szerzővel van dolga, aki a groteszktól sem riadva hozza napvilágra az emberi természet khthonikus szörnyetegeit. Krasznahorkai jogainak megszerzése a kiadó számára természetesen szerencse.” Vlagyimir Makszakov a *Történelmi regény a kortalan korszakból* című cikkében³⁰ más értelmezést kínál, amikor Krasznahorkai regényeit a virtuális múlt történelmi disztópiáiként értelmezi, amelyek a 1956-os elnyomott forradalom tapasztalatait, a szocialista utópia bukását tükrözik. Makszakov Krasznahorkait az egyik legműveltebb kortárs írónak nevezi, azt állítja, hogy a művei kritikai teret kínálnak a képzeletnek, és lehetővé teszik a szocialista rezsimek múltjának reflektálását. Humorát – Bahtyin nyomán – karneváli jellegűnek értékeli, és hangsúlyozza annak kapcsolatát az orosz irodalmi hagyománnyal. A kritikusok e csoportja egyöntetűen magasra értékeli az író, és nem bírálja a Nobel-díj bizottság döntését. Kivételt csak az egyik legnépszerűbb könyvkritikus, Galina Juzefovics véleménye jelent, aki Krasznahorkait „tiszteletre méltó klasszikusnak” nevezte, a Nobel-bizottság döntését viszont unalmasnak, konzervatívnak és kiszámíthatónak.³¹

A tömegmédiában megjelenő vélemények sokkal radikálisabban térnek el egymástól. A *Komszomolszkaja Pravda*-ban megjelent cikkek példáján nyomon követhető, hogyan formálódik az íróról alkotott kép. 2025. október 9-én, az újság honlapján három (!) cikk jelent meg Krasznahorkai Lászlóval kapcsolatban. Arina Szerova egy rövid hírcikkben³² a díj átadásáról tudósít, anélkül, hogy felsorolná a már létező orosz fordításokat; a szövegből ítélve a újságíró egyszerűen fordítóprogramot használt, mivel egyes címek (például a *Seiobo járt odalent*) magyarul maradtak benne a szövegben, fordítás nélkül, ami nem felel meg az orosz nyelvű újságcikkírás szabályainak. A cikkből az a következtetés vonható le, hogy Krasznahorkai kizárólag keleti motívumaival lett híres,

²⁹ Наталья Ломыкина, „Летописец апокалипсиса: за что Ласло Краснахоркаи получил Нобелевскую премию”, *ForbesLife*, 2025. okt. 10., <https://www.forbes.ru/forbeslife/547558-letopisec-apokalipsisa-za-cto-laslo-krasnahorkai-polucil-nobelevskuu-premiu>.

³⁰ Владимир МАКСАКОВ, „Исторический роман эпохи безвременья”, *Gorky*, 2025. okt. 28., <https://gorky.media/context/istoricheskii-roman-epoxi-bezvremennya>.

³¹ Галина ЮЗЕФОВИЧ, „Рыба Лоцман”, *Telegram-csatorna*, 2025. okt. 9., https://t.me/ryba_lotsman/2740.

³² Арина СЕРОВА, „Стало известно имя лауреата Нобелевской премии по литературе 2025 года: кто стал обладателем международной награды”, *Комсомольская правда*, 2025. okt. 9., <https://www.kp.ru/online/news/6611544/>.

főbb regényeit nem említi. Ugyanazon a napon az újság honlapján, a *Sztárok* rovatban megjelent Antonyina Vetkina cikke; a cikk sokkal kritikusabb, gúnyosabb hangvételű, a szerző színes szóhasználatot választ: „Egyszóval, ez a Krasznahorkai egy komor ember. De meg lehet érteni: íróként a kommunista Kelet-Európa romjain nőtt fel. Sokat szenvedett, sokat látott, kiábrándult [...]. De ha a depresszió, a kilátástalanság és az egzisztenciális végzetesség az, ami annyira hiányzik önnek, a nagy orosz irodalom ellenére, akkor feltétlenül vegye meg a könyvét.”³³

Végül a *Nagyvilág* rovatban megjelent Dmitrij Sztjesin, a politikai rovat különleges tudósítójának cikke *A Nobel-díjat az ukrán hadsereg dicsőítéséért és Orbán gyűlöletéért ítélték oda: Krasznahorkai László letette a ruszofóbia vizsgát* címmel. A szerző a mai orosz propagandasajtó tipikus eszközeit alkalmazza. Krasznahorkait nem íróként, hanem Oroszország ideológiai ellenségeként ábrázolja: Nobel-díjának odaítélését „Oroszország és Orbán Viktor elleni politikai álláspontjának” eredményeként írja le, nem pedig az író irodalmi tehetségének jeleként értékeli. Az író az „Orbán iránti gyűlölet” és „a VszU (ukrán hadsereg) dicsőítése” vádjával illetik, szövegeit pedig silánynak és Oroszország-ellenesnek ábrázolják. A szövegben propagandisztikus klisék szerepelnek: „washingtoni/brüsszeli obkom”, „világ háttérszereplői”, „ruszszofóbia vizsga”, „ukrán”, valamint olyan vádak, mint például, hogy „gyűlöli az oroszokat”, de szerepelnek szubjektív értékelések művészi alkotásainak állítólagos sikertelenségéről is, bizonyos tények érzelmi minősítésével.³⁴

Sztjesinhez hasonlóan beszél Krasznahorkairól Alekszandr Ivanov, a *Zavtra* kiadvány szerzője. Ismétli és kiegészíti az előbbi cikk kliséit (*politikai díj, baloldali liberálisok tevékenységének eredménye*). A szerző Krasznahorkait „állandó ellenzéki-államellenesnek” nevezi, aki arról álmodozik, hogy „Putyint a Marsra küldi”, Sorossal összeesküszik, az író zsidó gyökereit pedig egyértelműen antiszemita kontextusban említi. A hangnem itt még durvább és gúnyosabb, káromkodásokkal és homofób inszINUÁCIÓKKAL tarkított, stilisztikailag a szöveg a *vojenkorok* (orosz háborús tudósítók) nyelvhasználatára utal.³⁵ Hasonló tartalmú és hangvételű cikkek jelentek meg a *Segodnya.ru*, *Argumeniy i Fakti*, *Rosszija Segodnya* portálokon.³⁶

³³ Антонина Веткина, „Достоевский есть у них в Будапеште! Что надо знать о писателе Ласло Краснахоркаи, получившем Нобелевку”, *Комсомольская правда*, 2025. okt. 9, <https://www.kp.ru/daily/27727/5154541/>.

³⁴ Дмитрий Стешин, „Нобеля по литературе присудили за воспевание ВСУ и ненависть к Орбану: Ласло Краснохоркаи сдал экзамен на русофобию”, *Комсомольская правда*, 2025. okt. 9, <https://www.kp.ru/daily/27727/5154617/>. Sztjesin kijelentése, hogy „gyorsan elolvastam ezt a novellát”, komoly kétségeket ébreszt: Krasznahorkai László *Angyal szállt el felettünk* című novellájának, amely a *Jelenkor* 2024. januári számában jelent meg, ekkor még nem volt orosz fordítása.

³⁵ Алексей Иванов, „За что Нобелевку по литературе присудили венгерскому еврею »с дикой фамилией Краснахоркаи«”, *Завтра* 2025. okt. 10, https://zavtra.ru/events/za_cho_imenno_nobelevku_po_literature_prisudili_personazhu_s_dikoj_familiej_krasnahorkai.

³⁶ A kampány következményeként orosz ultrakonzervatív aktivisták (Szorok Szorokov szervezet) követelte az író könyveinek betiltását, mert az *Angyal szállt el felettünk* című elbeszélésben „orkoknak”

Az ellenzéki orosz nyelvű médiában Krasznahorkai műveinek politikai elemei szintén felülkerekednek az irodalmi jelentőségén: *The Insider* (újságírói nyomozások, tényellenőrzés és politikai elemzések lapja) című kiadványban a katonai újságírók által annyira elutasított *Angyal szállt el felettünk* című novella inkább pozitív megvilágításban szerepel.

A meglévő fordítások, Krasznahorkai László nem tömeges, de biztos népszerűsége, és a Nobel-díj elnyerése utáni széles körű ismertsége ellenére elenyészően kevés azon irodalomtudományi munkák száma, amelyekben legalább megemlítik Krasznahorkai László nevét. Az író munkássága nem került be számottevően a tudományos diszkurzusba. Így a 2023-ban, Novoszibirszkben megjelent kollektív monográfiában, *Az idegenen keresztül a saját felé* című kötetrészen találunk egy cikket, amely Krasznahorkairól és Dosztojevszkijről szól, de azt magyar szerző, S. Horváth Géza jegyzi.³⁷ Ha az orosz irodalomtudósok megemlítik a író nevét, akkor inkább más szerzőkkel kapcsolatban, mint pl. Anna Szolonovics cikkében Miller *Akhilleusz dala* című regényéről, ahol a *Sátántangó*t példaként hozza fel a tánc mint a cselekmény felépítésének eszközére, mégpedig a lépések sémája értelmében.³⁸ Így azt láthatjuk, hogy az orosz irodalomtudomány számára Krasznahorkai alkotói munkássága továbbra is ismeretlen terület, egzotikus jelenség, amely nem illeszkedik teljesen a világirodalom kontextusába (ez az állítás azonban kiterjeszthető sok más magyar íróra is – így Krasznahorkai kortársaira, és még inkább a fiatalabb generációk képviselőire).

Összefoglalva: megállapítható, hogy Krasznahorkai László műveinek fogadtatása Oroszországban a 2025-ös Nobel-díjig meglehetősen szűk körű és niche jellegű maradt: főként a közép- és kelet-európai modernség kedvelői, Tarr Béla rajongói és a vastag irodalmi folyóiratok olvasói ismerték. Főbb regényei (*Sátántangó*, *Az ellenállás melankóliája*) nagy késéssel és viszonylag kis példányszámban jelentek meg, egyidejűleg kiváltva a hipnotikus, apokaliptikus-groteszk próza iránti lelkesedést és azokat a panaszokat is, amelyek e próza túlzott bonyolultságával, az olvasó iránti „barátságtalanságával” és a narratív lendület szinte teljes hiányával érvelnek. A Nobel-díj odaítélése után az érdeklődés hirtelen megnőtt, de azonnal

nevezi az orosz katonákat, és proukrán álláspontot képvisel. A tiltás a *Sátántangó*, *Az ellenállás melankóliája* és a *Wenckheim báró hazatér* című műveket érintené, mivel „elfogadhatatlanok” az orosz olvasók számára. A magyar sajtóban is megjelent a hír az *Index.hu*-n: DZSUBÁK Tamás, „Betiltanák Krasznahorkai László könyveit Oroszországban”, *index.hu*, 2025. okt. 28., <https://index.hu/kultur/2025/10/28/krasznahorkai-laszlo-irodalmi-nobel-dij-oroszorszag-betiltas-konyv-magveto-kiado-alfoldy-mari-olga-szerebrjanaja/>.

³⁷ S. HORVÁTH Géza, „Поэтика апокалипсиса в романах «Бесы» Ф. М. Достоевского и «Меланхолия сопротивления» Л. Краснахоркаи”, in *Россия и Венгрия: диалог культур в пространстве художественного текста*, szerk. M. A. ЛАППО és B. В. МАРОШИ, 147–173 (Новосибирск: НГПУ, 2023).

³⁸ А. О. СОЛОНОВИЧ, „Интерпретация ритуальных плясок в романе М. Миллер «Песни Ахилла»”, *Russian Linguistic Bulletin*, 6. sz. (2023): 1–4.

erős ideológiai elutasítással is találkozott: a „patrióta” irányzatú publicisták egy része az író ukránbarát álláspontja és éles kijelentései miatt ruszofóbnak bélyegezte, ami rendkívül polarizáló figurává tette azon a spektrumon, amely a kultikus „világvége énekesétől” a szinte betiltott íróig terül el.